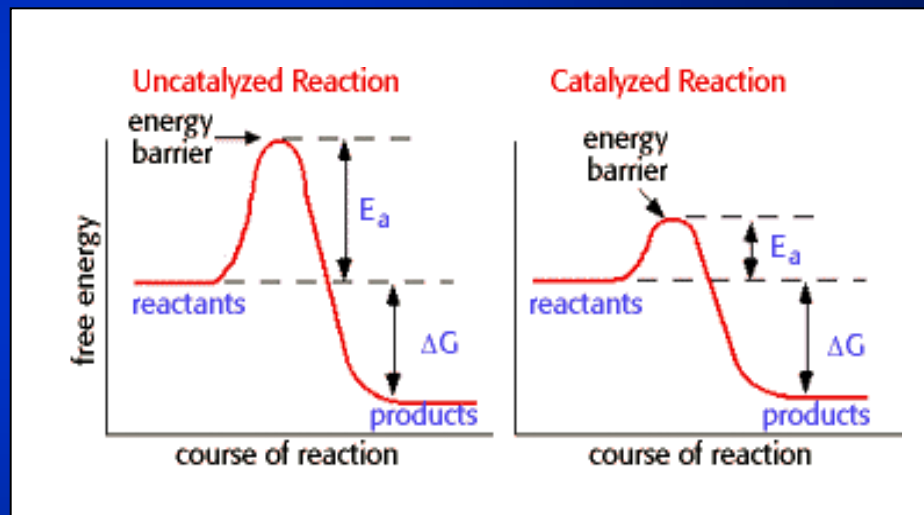

Az enzimek

A kémiai reakciók mindig a szabadenergia csökkenés irányába mennek végbe.

Miért nem alakul át minden anyag a számára legalacsonyabb energiájú, legstabilabb állapotába?

Válasz: aktivációs energiagát

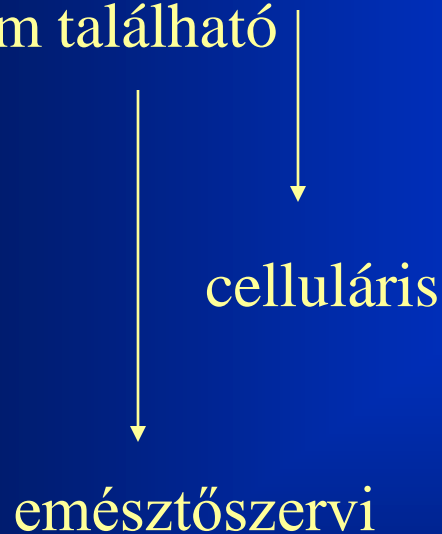
Az enzimek ezt az aktivációs energiagátat csökkentik.

Enzimdiagnosztika

A rutin klinikai kémiai eljárások 1/3-a

12000-13000 ismert enzim → ebből 15-20 enzimet szokás mérni

Normális élettani körülmények között a testfolyadékokban kevés enzim található

Csak kóros körülmények között jelennek meg

Jelentőség: saját enzimaktivitás révén határozható meg

- szerv
- szövet
- sejt-kompartimentum specifikus fehérje

A meghatározásnál fontos gyakorlati szempontok

- az enzimek a sejtből kijutva denaturálódhatnak
- időben lineáris-e?
- arányos-e a sejtpusztulással?

Izoenzimek

Enzim izoformák

Az izoenzimek diagnosztikai jelentősége óriási

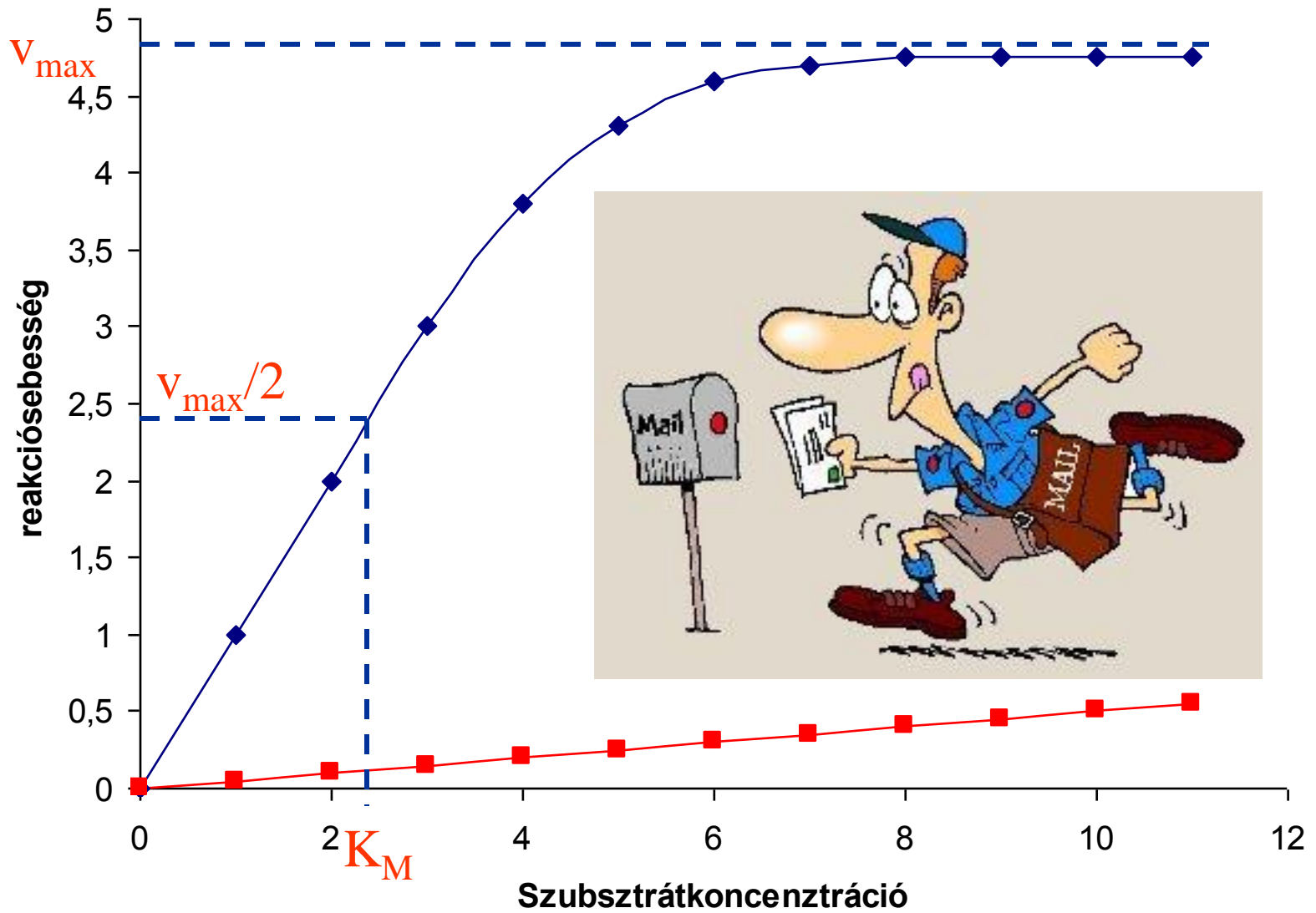
Leggyakrabban végzett izoenzim vizsgálat: **CK-MB, CK-MM**

Szelektív mérése a CK-MM aktív centrumához kapcsolódó monoklonális antitesttel lehet

Enzimaktivitás mérése optimális körülmények között

- optimális szubsztrátum koncentráció**
- optimális pH**
- optimális ionkoncentráció**
- optimális koenzimkoncentráció (ha szükséges)**
- standard hőmérséklet**

„A postásnak is csak két keze van.”

A Michaelis-Menten modell

Maud Menten

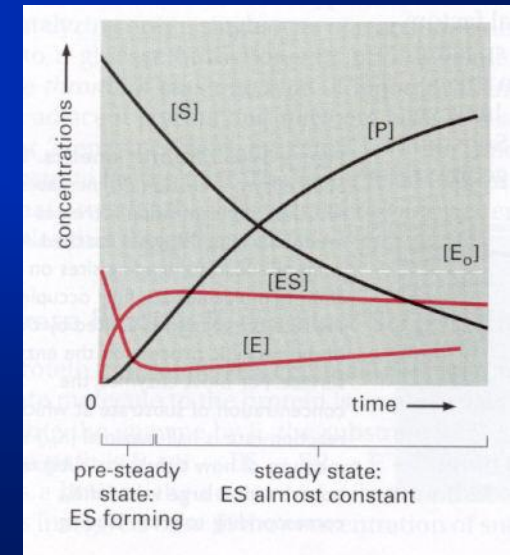

Leonor Michaelis

Kiindulási feltételek, egyszerűsítések:

1. Az első lépés gyors ekvilibrium
2. A második lépés irreverzibilis
3. Kezdeti sebességet vizsgálunk
4. $E \ll [S]$

ES fogyasztás = ES képződés

$$k_{-1}[ES] + k_2[ES] = k_1 [E][S]$$

$$[E] = [E_0] - [ES]$$

$$[ES] = [E][S] * k_1 / (k_{-1} + k_2) = ([E_0] - [ES])[S] * k_1 / (k_{-1} + k_2)$$

$$K_m = (k_{-1} + k_2) / k_1$$

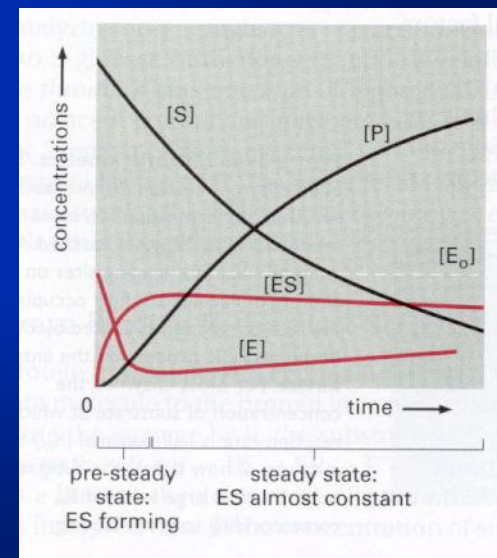
$$[ES] = ([E_0] - [ES])[S] * 1 / K_m$$

$$[ES] K_m + [ES] [S] = [E_0] [S]$$

$$[ES] = [E_0] [S] / (K_m + [S])$$

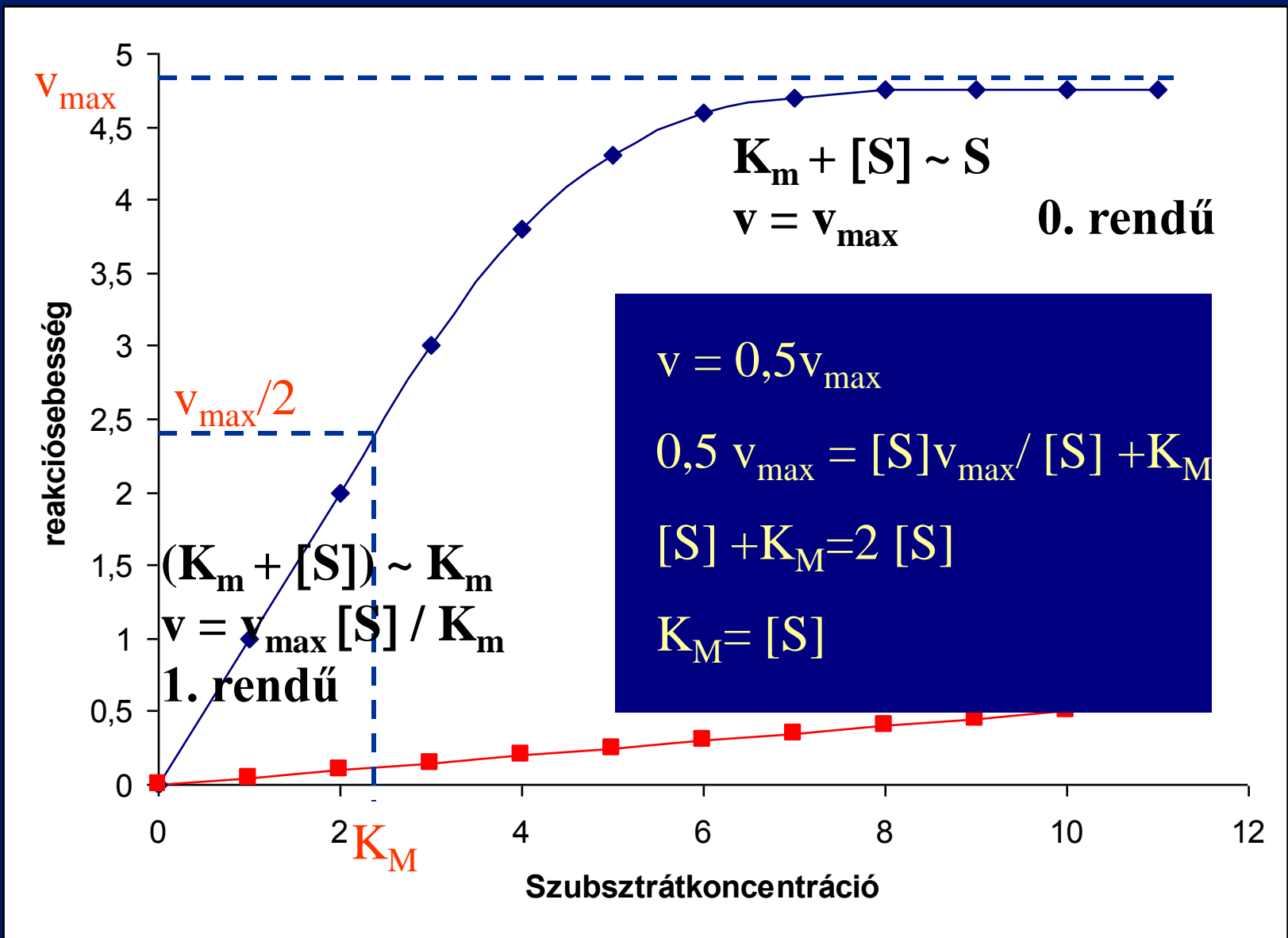
$$v = k_2 [E_0] [S] / (K_m + [S])$$

$$v = v_{\max} [S] / (K_m + [S])$$

$$v = v_{\max} [S] / (K_m + [S])$$

Akkor lineáris az enzimreakció, ha 0. rendű szakaszban mérünk.

Ha nem lineáris, akkor a mért enzimaktivitás nem arányos a fehérje mennyiségével

Hogyan tudjuk ezt biztosítani:

- Kellően magas szubsztrátkoncentráció (fél, egy nagyságrenddel a K_M érték felett)
- a reakciótermék mennyisége még észrevehetően ne befolyásolja a reakciósebességet

pH optimum: *in vitro* érvényes pH optimumot jelent

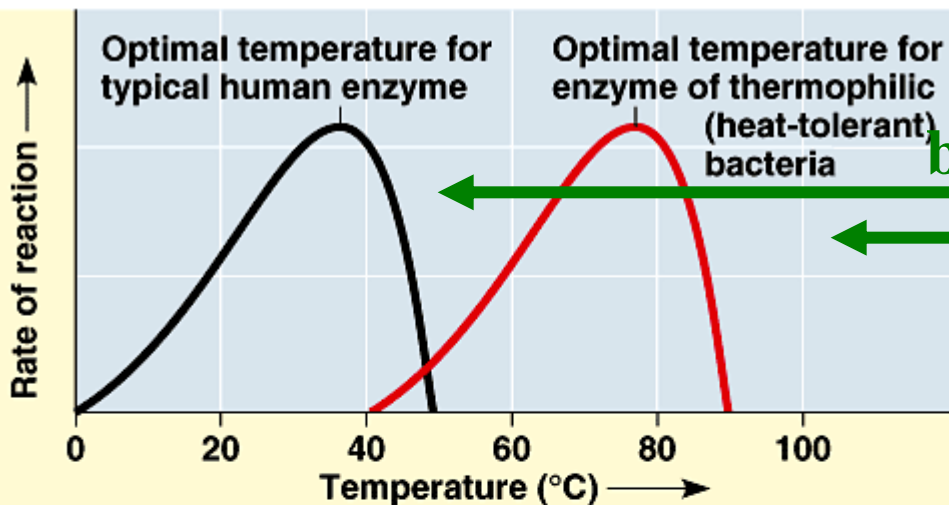
Pl.: alkalikus foszfatázoknál pH=10

Optimális ionösszetétel: pH állandó értéken tartása miatt pufferelni kell. Léteznek természetes pufferek (ezeket is magasabb koncentrációban alkalmazzák)

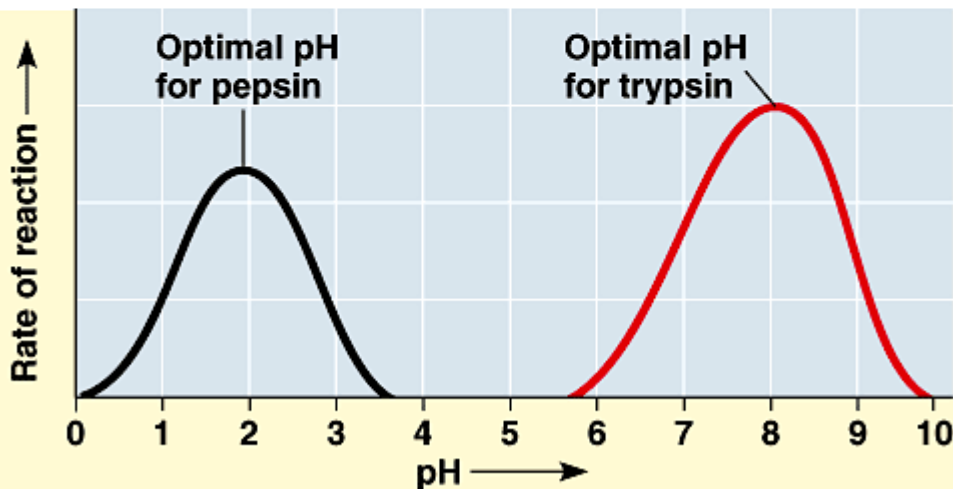
Biztosítani kell az aktivitáshoz szükséges ionok jelenlétét

Optimális koenzimkoncentráció: Mindig az adott reakció esetén kell megtalálni az optimumot

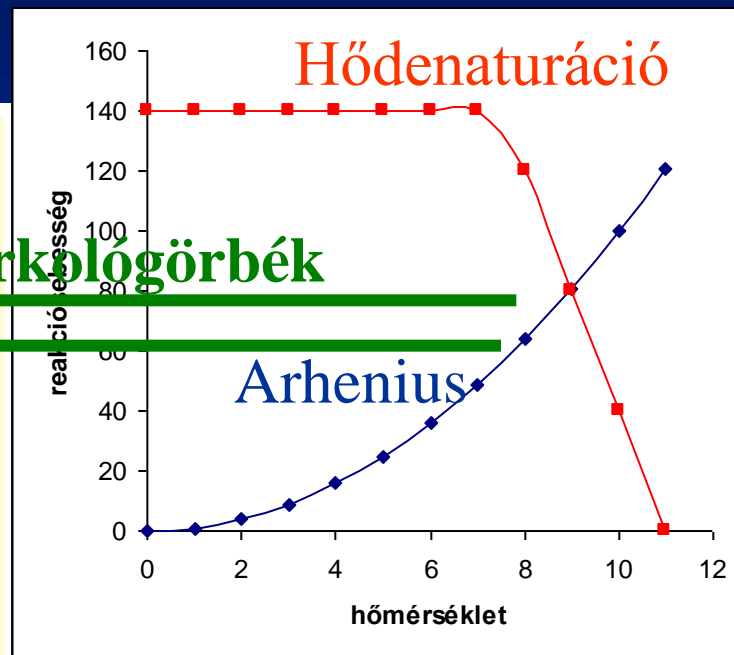
A pH és a hőmérséklet hatása az enzimreakciók sebességére

(a) Optimal temperature for two enzymes

(b) Optimal pH for two enzymes

Optimális hőmérséklet

Kezdetben 25°C-ra állították az összes enzimreakciót

~ kétszer lassabb reakció, mint testhőmérsékleten

-időautomatika nélküli fotométereknél előny (3x1 perc)

- alacsonyabb koenzimkoncentráció

- alacsonyabb szubsztrátkoncentráció

Hátrány: lassúság

Napjainkban 37°C-ra állítják az automatákat

gyorsabb —————> Így gyorsulnak a mérések többségét
kitevő szubsztrátmeghatározások

Egyszerűbb kivitelezni csak egyféle
hőmérsékleten kell mérni

Ez a legmagasabb még denaturáció mentes mérési hőmérséklet.

Az automaták ma már előre programozhatóak és 10-15-20 sec-os
mérési időközökkel rendelkeznek.

Reakcióidő: A legrövidebb idő, amely alatt a normális felső határának megfelelő enzimaktivitások még jól mérhetőek.

-Lineáris

- abszorbanciaváltozás hibahatáron belül megadható

Régen: 3x1 perc, ma jóval rövidebb, pl.: 10-15-20 sec

Kreatin-kináz

Dimer szerkezetű: kb. 82 kDa

A monomerek nem rendelkeznek enzimaktivitással

3 altípus:

1. Izom (M)
2. Agy (B)
3. Mitokondriális (Mi)

M és B szabadon alkothatnak párokat, mindegyik aktív

Vérplazma: döntő része MM típusú, vázizom eredetű

CK-BB: idegrendszeri, nincs igazán diagnosztikus ereje

Kiemelt szerep: CK-MB

A szívizomra jellemző: szívinfarktus jellegzetes markere az elzáródást követő 3., 4. órától kezdve (azt megelőzően szintje alacsony)

Meghatározása

$$\lambda = 340 \text{ nm}$$

Fontos: az enzim aktivitásához SH csoportját redukáltan kell tartani (a reagens redukált tiolvegyületet tartalmaz)

A CK-MB szelektív meghatározása

CK-M alegység aktív centruma elleni monoklonális antitesttel

Aktivitás: CK-MB

CK-BB

A CK aktivitás 95%-a a CK-MM-től származik

Izomsérülés esetén igen magas is lehet

Szívinfarktus klinikai tüneteinek jelentkezését követően 8-24 óra között az össz-CK mérése igen fontos

Kétszeres referenciaérték infarktus mellett szól (300 U/l felett)

Kétséges eredmény esetén kötelező a CK-MB izoenzim meghatározás

γ -kolinészteráz

Szerep: kolinerg szinapszisokban acetilkolin hidrolízise

gyors lecsengés

Máj pszeudokolin-észteráz

Szérum kolinészteráz

} Az extracelluláris tér fiziológiás
összetevői, élettani szerepük nem ismert

Gyakori örökletes hiánya nem jár együtt klinikai jelekkel

Nagy szükség nem lehet rá

Alkalikus foszfatáz

pH optimum 10 körül

Minden sejtben megtalálható

Élettani szerep: csak sejthető, szénhidrát, aminosav transzportfolyamatban

Három izoenzim:

- intestinalis
- placentáris
- nem specifikus (csont, máj, vese granulocytá)

Önmagában nem értékelhető

Normálisan emelkedett szintje fokozott csontépiles esetén

Értékelés gond nélkül: már diagnosztizált esetekben

- cholestasis

- Paget-kó nyomon követés

Egyes esetekben elkerülhetetlen az izoenzimek meghatározása

Jelentőség: Narkotikumok mellett szukcinil-kolint alkalmaznak izomrelaxánsként

Ezt az γ -kolinészteráz bontja el

Enzim hiányában, vagy alacsony szintje esetén az izomrelaxáns hatása elhúzódik

légzőizmok bénulását okozhatja

ASAT, ALAT

ASAT: aszpartát-aminotranszferáz

ALAT: alanin-aminotranszferáz

Lokalizációjuk

ASAT: mitokondrium, citoszól

ALAT: citoszól

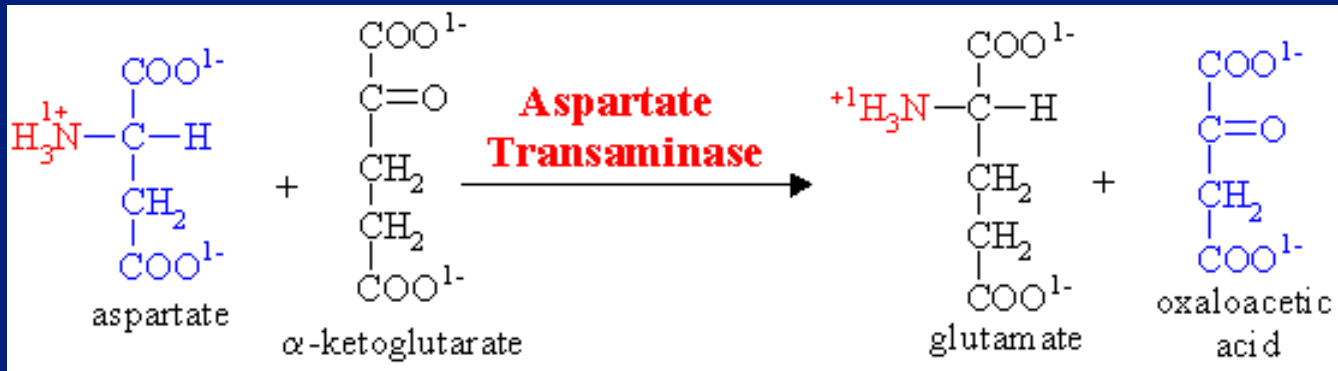
ASAT/ALAT arány fontos diagnosztikai paraméter

- >1 májsejt szétesés
- <1 permeabilitás fokozódás

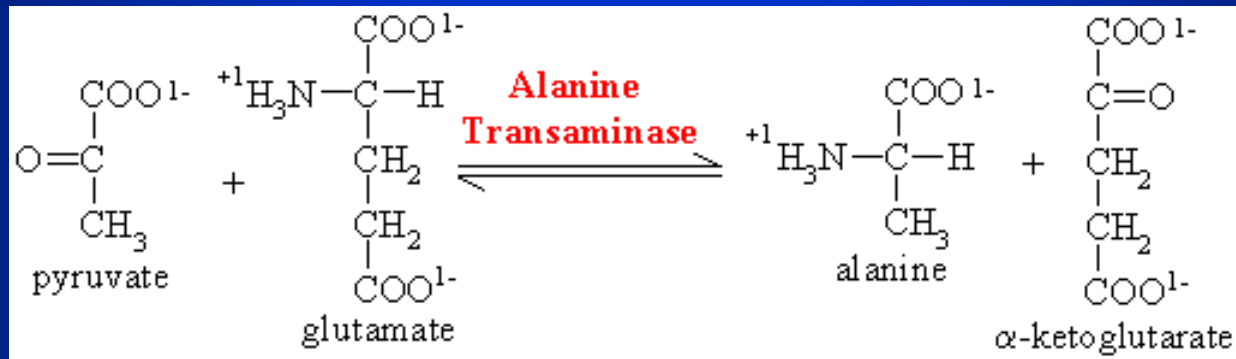

Ilyenkor a mitokondriális ASAT nem szabadul fel

ASAT

ALAT

Meghatározás: a ketosavak redukciójával

$\lambda = 340 \text{ nm}$

Laktát dehidrogenáz, LDH

$$\lambda = 340 \text{ nm}$$

5 izoenzim

140 kDa

4 db 35 kDa alegység (2 különféle)

Szív (H) }
Izom (M) } 5 féle tetramer képződik belőle

A vvt tele van LDH-val, hemolizált mintából nem lehet meghatározni

Minden szövetsérülés esetén emelkedik az LDH (szívinfarktus, májsejt szétesés, hemolítikus anémia stb.)

Különösen magas mononucleosis infectiosaban